

Selvitys perheleirien kokemuksista

Petri Paju
Lastensuojelun Keskusliitto
Emma & Elias -ohjelma
Huhtikuu 2017

Selvitys perheleirien kokemuksista

Selvityksen tausta ja rajaukset 3

Selvityksen toteuttaminen 3

Osallistujat 4

Tiedottaminen ja leirille hakeminen 4

Leiripaikat 4

Yleisvaikutelma ja päällimmäiset muistot leireistä 5

Leirin ohjelma 5

Muut leiriläiset ja leirin tunnelma 6

Aika leirin jälkeen, mitä jäi käteen? 7

Parisuhde 8

Suhde lapseen 8

Vaikutukset jäljellä olevaan vankeusaikaan 9

Yhteenveto ja johtopäätökset 9

Selvityksen tausta ja rajaukset

Selvityksen tavoitteena on tuoda esiin KRITSin perheleirien osallistujien kokemuksia leiritoiminnasta. Selvitys on tehty KRITSin aloitteesta ja sen toteuttaja on Lastensuojelun Keskusliitto/Emma & Elias -ohjelma/tutkija Petri Paju. Selvityksen kohdejoukko on kevään ja syksyn 2016 perheleirille osallistuneet aikuiset. Lasten kokemuksia käsitellään vain vanhempien kertoman välittämänä, ikävä kyllä, voisi sanoa. Lasten näkökulma suoraan kuultuna ansaitsisi huomiota, mutta se tapahtunee sitten toisessa yhteydessä.

KRITS on mukana Emma & Elias -avustusohjelmassa (2012–2017). Leiritoiminnan ja Emma & Elias -ohjelman rahoittaja on yhteinen: STEA. Tästä ei, ainakaan kirjoittajan näkemyksen mukaan, seuraa intressiristiriitoja tai jääviyksiä tilaajan, tekijän tai muiden tahojen välisiin suhteisiin. Haastatteluille toivottiin muuta tekijää kuin leirien toteuttaja, ja avustusohjelma teki mahdolliseksi yhteistyön. Selvitys on tehty itsenäisesti ja raportti perustuu ainoastaan leiriläisten haastatteluissa kertomiin asioihin. Selvityksen tekijä on vierailut muutamaa vuotta aiemmin samantyyppisellä leirillä, mutta ei osallistunut kumpaankaan selvitykseen liittyvistä leireistä.

Kysymykset ja keskustelut rajattiin leiriin ja sen mahdollisiin vaikutuksiin leirin jälkeisessä elämässä. Se, mitä esille on tullut henkilöiden muusta tilanteesta, on tullut jonkin leiriin liittyvän asian taustana. Tarkastelun kohteena ovat olleet leirille hakeutuminen, ennako-odotukset, itse leirin sujuminen sekä sen vaikutukset arkeen puoli vuotta myöhemmin arvioituna. Jokaiselle tavoitetulle osallistujalle on tarjottu mahdollisuus myös nostaa esiin itse valitsemiaan teemoja.

Selvitykseen on haettu ja saatu lupa rikosseuraamuslaitokselta (40/332/2016).

Selvityksen toteuttaminen

Selvityksen kohdejoukko on vuoden 2016 kahdelle perheleirille osallistuneet aikuiset. Osallistujilta kerättiin leireillä kirjalliset suostumukset puhelinhaastatteluun, kuusi kevään leiriltä ja seitsemän syksyn leiriltä. Jokainen aikuinen osallistuja antoi suostumuksensa, mitä ei voi pitää yllättävänä kuultuaan heidän kuvauksiaan leiristä. Suostumukset toimitettiin selvityksen tekijälle. Noin puoli vuotta leirin jälkeen tutkija lähestyi osallistujia ensin maanantaina tekstiviestillä ja saman viikon aikana puhelimitse.

Tutkimusluvassa edellytetään, että haastatteluiden on perustuttava täyteen vapaaehtoisuuteen. Tätä on tulkittu käytännössä niin, että tekstiviestin lisäksi henkilöitä on tavoiteltu puhelimitse kolme kertaa ainakin kahtena eri päivänä. Jos yhteyttä ei näin ole saatu, se on tulkittu kieltäytymiseksi haastattelusta. Yksi puhelinnumero ei ollut käytössä enää puoli vuotta leirin jälkeen.

Kaikkiaan puhelinhaastatteluun tavoitettiin ja haastateltiin 8:aa henkilöä, joista viisi on naisia ja kolme miehiä. Haastattelut olivat melko lyhyitä, hieman yli kymmenestä minuutista reiluun kahteenkymmeneen minuuttiin. Niissä ehdittiin käsitellä keskeiset asiat; haastateltavat olivat hyvin sanavalmiita ja puheliaita, lyhyessä ajassa ehdittiin sanoa monta asiaa. Muutoinkin haastattelut sujuivat hyvin. Tavoitetuista henkilöistä viisi osallistui ensimmäiselle leirille (4/2016) ja kolme toiselle (9/2016) leirille. Haastattelut on tehty lokakuussa 2016 ja maaliskuussa 2017.

Haastatteluille kerrottiin, että puhelinkeskustelu tallennetaan ja että tallenne tuhoaan raportin valmistuttua. Tallennuksissa tai niille annetuissa tiedostonimissä ei ole osallistujien kokonaisnimiä. Tallenteista tehdyissä muistiinpanoissa on käytetty vain etunimiä eikä aineistoa ole yhdistetty mihinkään muuhun aineistoon.

Suostumuslomakkeet annetaan KRITSiin arkistoivaksi ajaksi, jonka rahoittaja edellyttää tuetun toiminnan tositteita säilytettävän.

Tässä esitetyt asiat ja huomiot perustuvat haastatteluihin, jos ei erikseen muuta kerrota. Useaan kohtaan voisi vielä lisätä ”haastatteluiden perusteella”, useassa kohdassa tämä todetaankin.

Osallistujat

Kahdelle leirille osallistui kaikkiaan kuusi pariskuntaa lapsineen ja yksi henkilö lapsensa kanssa kahdestaan. Haastateltujen osallistujien lasten iät vaihtelivat muutamasta kuukaudesta 14 vuoteen ja lasten määrä yhdestä neljään. Kaikki vapausrangaistustaan suorittavat osallistujat olivat miehiä ja 'vapaudesta' leirille osallistuneet naisia.

Keskustelut koskivat itse leiriä, mutta keskusteluissa kävi ilmi, että osa leirille vankilasta osallistuneista oli haastattelun aikaan jo vapautunut. Leireille osallistui myös kaksi vauvaa, jotka ovat syntyneet isän vankeuden aikana. Vanhimmat lapsista olivat leirin aikaan jo teini-iässä. Osallistujilla oli myös muita kuin yhteisiä lapsia, jotka eivät osallistuneet leirille.

Selvitystä elävöittämään on käytetty lainauksia haastateltujen puheesta. Kaikki nimet ovat keksittyjä, mutta pysyvät samana niin, että sama nimi seuraa henkilöä lainauksesta toiseen. Myös pariskuntien viittaukset toisiinsa ovat oikeita.

Tiedottaminen ja leirille hakeminen

Tieto leiristä on saavuttanut osallistujat vaihtelevasti virallisia ja epävirallisia kanavia pitkin. Oikeastaan jokainen pariskunta ja osallistuja oli saanut tiedon omalla tavallaan; ilmoitustaululta, tupakkapaikalta, KRITSistä, sosiaaliohjaajalta jne. Tiedottaminen ylipäänsä on omiaan herättämään kritiikkiä nykyisin. Osa, mutta eivät kaikki, ihmetteli tiedonkulun sattumanvaraisuutta. Haastatteluiden perusteella on vaikeaa ottaa kantaa asiaan sen tarkemmin, kuin että joillekin tiedottaminen näyttäytyi puutteellisena. Kaikki haastatellut olivat tietenkin tiedon saaneet, joten omasta puolestaan heillä ei ollut harmiteltavaa.

Itse hakuprosessia kuvattiin nopeaksi, joustavaksi ja sujuvaksi, ja päätökset olivat tulleet kohtuullisessa ajassa. Ne ongelmat, jotka puheeksi tulivat, liittyivät tiedon saamiseen leiristä. Leiripaikoille pääseminen, koulussa olevien lasten lomat ja vastaavat asiat lienevät sujuneen melko helposti. Tällaisiin käytännön asioihin liittyviä ongelmia ei puheeksi tullut.

Leiripaikat

Keskustelujen perusteella leirien pitopaikkojen valinta on onnistunut erittäin hyvin. Perustasoiset leirikeskukset saivat kiitosta, vaikka eivät ilmeisesti ole millään mittapuulla ylellisiä. Ylellisyys vaikuttaa tulleen sitä kautta, että ympäristö poikkeaa kuitenkin selvästi vankilasta. Perheille on tarjoutunut mahdollisuus majoittua ja viettää aikaa yhdessä, tilaa riitti suurimmillekin perheille. Yksityisyyttä ja jaettua aikaa ja tilaa on koettu olevan sopivasti. Usea haastateltu muistelee erityisesti mahdollisuutta saada saunoa rauhassa. Kokonaisuutena ajatellen leirien pitopaikoista kuului vain positiivista. Ne koettiin mukavaksi ja ne tukivat leirin tavoitteita.

- *Sielu leppää järven rannassa (Tiina)*

- *Se oli oikeasti pieni yhteisö, siinä sai sen oman tilan (Sari)*

- *Siellä oli just että kun oli huoneet järjestetty ja ruoka oli ja saunomaan pääsi, se oli ihanaa (Kirsi)*

- *Se oli hienoa, oli luontoa ja mukava kun oli omat huoneet ja suihkut, ulkosau-
na, se oli semmonen, pääs saunaan yksin -harvinaista herkkua? - se on kuule tosi
harvinaista herkkua (Johanna)*

Yleisvaikutelma ja päällimmäiset muistot leireistä

Yleisesti ottaen voi sanoa, että ihmiset muistivat leirin tarkkaan ja melko yksityiskoh-
teisesti. Se, että muistijälki ylipäänsä on niin vahva, kertoo itsessään jotain. Yleinen
vaikutelma haastatteluista on yksiselitteisen positiivinen. Jokainen vastaaja pitää
leiriä erittäin onnistuneena ja hyvänä kokemuksena. Tämä koskee miehiä ja naisia ja
molempia leirejä. Yleistä vaikutelmaa koskeva palaute on samanlaista kautta linjan ja
poikkeuksetta. Todennäköisesti viesti ei olisi muuttunut siitäkään, että olisin tavoitta-
nut loputkin osallistujat. Jos asiaa olisi kysytty lomakkeella kouluarvosanoina, palaute
vastaisi varmasti yli yhdeksää.

Haastatteluissa käsiteltiin leirin yleistä tunnelmaa ja muita osallistujia. Sen perus-
teella leiri on ollut hyvä kokemus kaikille. Se kertoo järjestäjistä, osallistujien valikoimi-
sen onnistumisesta ja varmasti myös siitä, että kysymyksessä on kuitenkin myös loma.

*- Leiri oli tosi hyvä, joka päivä oli mielenkiintoinen, keskusteluhetket oli kaikki sel-
laisia että antoi meille tosi paljon. Lapsilla oli paljon tekemistä, kaikin puolin siitä
leiristä jäi hyvä mieli. Me ollaan ennenkin oltu vankilan järjestämällä leirillä ja siitä
ei jäänyt yhtä hyvät muistot, ei se huonokaan ollut, mutta tämä oli jollain tapaa
rakentavampi (Mirja)*

*- Positiivinen ilmapiiri, ei mitään negatiivista ei yhtään mitään, just meni nappiin
koko homma (Marko)*

*- Osaatko sanoa mitä olisi voinut tehdä paremmin siellä leirillä, että olisitte saa-
neet siitä enemmän irti?*

- Pidempään jos ois kestänyt (Tiina)

- Oli niin huippuhyvä juttu, että kyllä muistaa varmaan seuraavat 20 vuotta (Sari)

*- Siellä oli mukavaa tekemistä ja sitten on saatu uus ystäväperhe elämään mu-
kaan että ollaan oltu heidän kanssa yhteydessä. Lapset tykkäs olla siellä ja on
kysynyt että pääseekö sinne uudestaan (Kirsi)*

Yleisvaikutelma ja ensiksi mieleen tuleva asia leiristä oli siis positiivinen tai erittäin
positiivinen. Yhdellekään leiri ei ollut yhdentekevä tai negatiivinen kokemus. Osallis-
tujista osa jäi tavoittamatta. Tavoitettujen kertoman perusteella heidän eivät jääneet
ainakaan ulkopuolisiksi siitä, mitä tavoitetut henkilöt ovat leiriltä saaneet. Syyt tavoit-
tamatta jäämiseen ovat hyvin todennäköisesti jotkut muut.

Leirin ohjelma

Haastatteluiden perusteella leirit ovat ajan saatossa muokkautuneet hyväksi kokonai-
suudeksi, jossa ohjelmallinen aika ja perheiden ”oma aika” ovat sopivassa suhteessa.

Aikuisilla osallistujilla ei ollut juuri selkeitä ennakko-odotuksia leiristä. Kouluikäisillä
lapsilla oli vahvoja kielteisiä ennakko-odotuksia. Lasten ennakkoasenne kuitenkin sulii
hyvin nopeasti.

*- Meidän teinitkin kapinoi ihan hirveesti että ei varmasti lähde minnekään vanki-
leirille, niinku, ja näin mutta niitten mielipide muuttu kaks tuntia sen jälkeen kun
päästiin paikalle. Ja ne ovat tosi lämmöllä muistaneet koko reissua (Tiina)*

Yksi varsin yleinen muistijälki on se, että ohjelma käsitteli vaikeita aiheita eikä se
päästänyt helpolla. Vaikka tämä kuulostaa ristiriitaiselta lomailun kanssa, näin asia
mielletään. Ne, joille tämä tuli yllätyksenä, pitivät sitä positiivisena yllätyksenä. Vaikei-
siin asioihin mentiin lisäksi hyvin nopeasti. Tällä oli se seuraus, että leireillä muodostui
nopeasti tiivis ryhmä. Ja tästä puolestaan se, että osallistujista tuntui pian siltä, että

”oltaisiin tunnettu jo pidempäänkin”.

Haastatteluissa ei käsitelty sitä, mitä nämä vaikeat asiat olivat. Ne ovat olleet vaikeita ainakin kokemuksellisesti ja niiden kertominen muiden edessä on koettu isoksi askeleeksi, kuitenkin positiivisessa mielessä.

- *Niin vähän aikaa ja niin paljon saatiin aikaan niin vaikea keksiä miten samassa asiassa voisi enemmän saada (Marko)*
- *Sitäkin pohittiin, että voiko jottain tehdä paremmin, niin silloin oli jotenkin niin hyvä fiilis siinä, että vaikea parantaa, aikahan tietenkin tuntuu aina lyhyeltä siinä (Ville)*
- *Ihan oikeesti menttiin asiaan eikä ollu mikään pintaraapasu, vaan että ihan oikeesti käytiin läpi niitä asioita mitä on olla vangin puoliso (Tiina)*
- *Ei siellä helpolla päässy, piti kaivaa itestään ulos sellaista, mitä ei normaalisti tuu arjessa kaivettua (Kirsi)*

Yksittäiset kriittiset huomiot liittyivät yhteisten istuntojen määrään, varsinkin leirin loppuvaiheessa, kun ryhmä toimi jo hyvin. Tuolloinkin ongelmia oli lähinnä istuntoihin menemisessä ja vanhimmilla lapsilla. Isän ja lasten yhdessä viettämä aika näyttäytyy ymmärrettävistä syistä osallistujille varsinaisena niukkuusasiana, sen rajaamiselle pitää olla osallistujien näkökulmasta hyvät perusteet.

Leirin ohjaajilla on ollut osallistujien kertoman perusteella kyky ja kokemus saada ihmiset osallistumaan, puhumaan käsiteltävistä asioista, helpoista ja vaikeista. Kun ihmiset kerran uskaltavat puhumaan vieraille henkilökohtaisista asioistaan, keskustelu jatkuu varsinaisten istuntojen ulkopuolelle vapaamuotoisiin tilanteisiin. Haastattelujen perusteella on vaikea erottaa henkilöiden ja rakennetun ohjelman osuutta, jonkin verran osallistujat halusivat nostaa esille myös henkilötasolla ohjaajien taitoja (erotuksena ”kirjanoppineisiin”).

Ohjelma koettiin näin ollen samaan aikaan vaikeaksi ja hyväksi. Tällä on seurauksensa myös sen kannalta, millaisille perheille haastatellut arvelevat leirien sopivan. Toiminnasta saa irti, jos on halukas ja motivoitunut osallistumaan ja toimimaan leirin tavoitteiden mukaisesti. Leirit eivät sovellu rikosseuraamusjärjestelmän lomasysteemin jatkoksi sinällään, ne vaativat halun tehdä nimenomaan perheasioille jotain ja toisaalta koskevat paljon suurempaa joukkoa kuin rangaistustaan suorittavat.

Muut leiriläiset ja leirin tunnelma

Hyvän ohjelman ja hyvin toimivien paikkojen kanssa tasavertaisesti hyvään muistikuvaan liittyvät muut osallistujat ja yleinen tunnelma leirillä. Tunnelman syntymiseen tietenkin vaikuttivat paljon myös ohjaajat. Tunnelma viittaa luottamukselliseen ilmapiiriin, nopeaan tutustumiseen ja ystävystymiseen, lasten viihtymiseen ja kiireettömyyteen. Poikkeuksetta leiri on vankilasta tulleille ainutkertainen mahdollisuus viettää aikaa lasten ja perheen kanssa yhtäjaksoisesti ja muualla kuin vankilassa.

- *Se oli sen verran niinku avointa touhua, että siellä lyötiin niinku kaikki pöytään, asiat – ilmapiiri ja henkilökunta oli just sellanen että pysty tekemään sen (Marko)*
- *Siinä käsiteltiin aika semmosia asioita, mitkä oli semmosta, että ei ois uskonukaan että sellaisia käsitellään ... tuli heti semmonen fiilis siinä, että ne on avoimet ja luottamukselliset ne välit siinä (Ville)*
- *Kaikki osallistu tosi hyvin, pysty niinkun ihan avoimesti kaikki puhumaan, että semmonen hyvä henki oli kaikkien kesken (Tiina)*
- *Kun menttiin arkoihin asioihin muiden edessä niin kyllähän se sellaisen jään mursi (Sari)*

- Meillä oli hyvä, sinänsä tosi hyvä, se koko porukka ja kaikki oli liikkeellä tosi avoimin mielin (Tommi)

”Vertaistukea” käytetään nykyisin monessa yhteydessä. Tässä tapauksessa termi todella näyttää kuvaavan hyvin sitä, miksi kokemukset ovat niin positiivisia. Tämä koskee kaikkia osallistujaryhmiä: kotona olevia puolisoita, vankilassa olevia ja lähinnä äitien kertoman perusteella myös lapsia. Vertaistuen nimissä tehdään varmasti paljon sellaistaakin, minkä voi laskea muodin mukana kulkemiseksi. Tässä tapauksessa se vaikuttaa olevan varsin aito asia.

- Mä oon kuitenkin semmosessa työssä (...) tietty kulissi on pidettävä yllä, niin sitte ei ole tottunu ihan hirveesti huutelemaan asioista, niin siellä pääsee sanomaan (Tiina)

Yleistä ilmapiiriä kuvattiin esimerkiksi: leirillä tunsii itsensä vähän aikaa ihmiseksi; oli tiin oikeasti lomalla, eikä aika mennyt surkuttelemiseen. Ryhmähenkeä kuvattiin ”älytömän hyväksi” tarkoittaen ryhmällä kaikkia osallistujia ohjaajat mukaan lukien. Myös lapset olivat vertaistensa joukossa. Tästä ei haastatteluissa välity suoraan lasten kokemuksiin, mutta ilmeisesti asia on ollut myös heille vähintään tervetullutta vaihtelua. Ilmaisuuksien lienee ylivoimainen, koska kuvaukset nimenomaan lasten saamasta hyödyistä esitettiin kaikkein voimakkaimmin sanankääntein.

Kun mietitään nimenomaan leiriä toimintamuotona, juuri ilmapiiri ja ryhmän tuomat asiat ovat niitä, jotka erottavat sen peräkkäisistä tai rinnakkaisista perheterapioista. Haastatteluiden perusteella työmuotoon liittyy sellaista dynamiikkaa, joka perustelee sen käyttöä.

- Et vähän semmonen niinku hylätty olo, että noissa tapaamisissa se on vähän niin kuin väkinäistä ja kotilomillakin vanhemmat on jotenkin niin kuin varpaillaan. Jäi kaikki sellaiset epäilykset isän muuttumisesta ja ne uhmat mua kohtaan kotona pois (Sari)

- Lapset pysty puhuun toisilleen paljon avoimemmin (...) se ihana kuulla että he osas puhua toisilleen eikä hävenny yhtään sitä, oli tosi ihana, saivat toisiltaan tukea siihen (...) toi leiri oli ihan unelma tähän väliin (Kirsi)

Aika leirin jälkeen, mitä jäi käteen?

Haastatteluiden perusteella kaksi perhettä tutustui leirillä hyvin ja on tavannut sen jälkeen säännöllisesti. Toinen tuttavuus on jatkunut etäisyyden takia lähinnä verkossa. Leiriläiset ovat myös suurempina ryhminä vaihtaneet kuulumisia verkkokeskusteluryhmissä. Leiri on siis jossain määrin jatkanut elämäänsä keskuksen ulkopuolelle.

- Toisen perheen kanssa meistä tuli niin kun tosi hyviä ystäviä ja nähdään viikoittain (Sari)

- Se lähensi meidän perhettä, meidän nuorin lapsi ei edes tiennyt että isä on vankilassa, että siellä kerrottiin se ja saatiin sitä käsiteltyä samalla (Kirsi)

Näin ollen leirin vertaistukikin on jatkanut eloaan yli leirin.

Parisuhde

Parisuhteiden pituuksissa oli hyvin paljon vaihtelua, lyhimmillään ne olivat niin lyhyitä, että valtaosa yhdessä vietetystä ajasta on samalla ollut vankeusaikaa.

Vaikutuksia parisuhteen toimivuuteen on tietenkin vaikea arvioida puolen vuoden jälkeen. Vaikutukset ovat varmasti positiivisia, mutta niitä on vaikea eritellä kaikesta muusta, mitä puolen vuoden aikana on tapahtunut. Varovaisia arvioita esitettiin perheen kommunikaation paranemisesta ja paremmasta ymmärryksestä toisen osapuolen asemaa kohtaan. Kaikkien tavoitettujen henkilöiden parisuhteet olivat edelleen olemassa haastatteluhetkellä. Osallistujien valikointi on onnistunut hyvin kaiken puhutun perusteella.

- *On pystynyt niinku puhumaan sen jälkeen, paljon avoimemmin, se siitä varmaan niin kuin päällimmäisenä jäi kätteen (...) en varmaan vieläkään puhuis asioista yhtä paljon Markon kanssa, jos ei oltais oltu siellä leirillä (Johanna)*
- *Parisuhdetta se lähensi tosiaan entisestään kun sai niin pitkään olla siellä yhdessä (Marko)*
- *Ainakin se että miten jos tulee jottain selvitettävää niin se että miten niinku selvitetään asioita, asioiden käsittely ja itelle ainakin se, että maltilla, asiat ei ratkea aina hetkessä (Tiina)*

Keskusteluissa tuli ilmi, että leirillä käydyt keskustelut ovat auttaneet ymmärtämään arkea puolin toisin, elämää vankeudessa ja elämää lapsen/lasten kanssa kotona. Oma kokemus yösyötölle heräämisestä ei ainakaan huononna valmiuksia asettua toisen asemaan.

Kyky ja halu ottaa esille asioita, ennen kuin tunnelma kiristyy, on kehittynyt ainakin joillakin osallistujilla, ja tämä muutos liitetään leirillä opittuun ja/tai siellä tehtyyn sopimukseen.

Suhde lapsein

Kahdelle lapselle kerrottiin leirillä tai välittömästi sen jälkeen, että isä/isäpuoli on vankilassa. Lyhyellä tähtäimellä asiat ovat voineet vaikeutuakin, mutta leirillä opitut asiat ovat auttaneet käsittelemään tilannetta.

Useasta yksittäisestä maininnasta päätellen leiri on tehnyt pysyvän muistijäljen erityisesti lapsiin. Kokemus vaikuttaa olleen tärkeä ja lapsen näkökulmasta erityisesti turvallinen. Lapset muistavat yksittäiset tapahtumat tarkkaan; pelit, joita on pelattu palauttavat leirin mieleen. Osallistujat kertovat kouluikäisten lasten hyötyneen leiristä erityisen paljon monesta syystä. Leirin vaikutukset liittyvät pelkojen helpottamiseen ja isäsuhteen vahvistumiseen.

Vaikka lapsiin liittyvät asiat tulivat esille lähinnä kotona olevien vanhempien kertomana, ne vaikuttavat olennaisilta. Erityisesti näin on noin kymmenenvuotiailla lapsilla, jotka ymmärtävät vankilaan liitetyt mielikuvat ja maineen. He eivät toisaalta osaa vielä luottaa siihen, että vankilassa oleva isä edelleen on isä ja palaa joskus takaisin. Tämä yhdistettynä vankilavierailujen ja kotilomien kiireiseen ja pinnalliseen tunnelmaan, on vyyhti, jonka leiri purki. Edellä kuvattu perustuu tosin lähinnä yhteen haastatteluun.

- *Se epävarmuus niinku kaikkos kyllä heti, että en voi kuin suositella lapsiperheille. Meillä ainakin oli niin positiiviset kokemukset lapsille, että en oikeen osaa edes sanoa kuvata sitä (Sari)*

Osallistujissa oli myös kaksi vauvaa, jotka ovat syntyneet isän vankeusaikana. Näissä tilanteissa yhdessä vietetty aika leirillä edustaa isoa osaa isän ja lapsen yhdessä viettämästä ajasta yleensä. Yksittäisessä tapauksessa leiriaika voi vastata useiden

kuukausien tapaamisia, jos vain tunteja lasketaan.

- Se viikko oli siinä kriittisessä tosi tärkeä, että sai yritettyä luoda tunnesidettä lapseen (Marko)

*- Kyllähän se tietenkin muistaa, että se on muutaman kerran sanonut että kun pelataan jotain niin tätä pelattiin siellä, että kai jonkinlaisen jäljen on jättänyt (...)
Vuoden aikana ainoa tilaisuus että sai laittaa sen nukkumaan ja sai nukkua sen kanssa (Tommi)*

Poikkeuksetta leiri oli joko yleensä tai pitkään aikaan ainutkertainen mahdollisuus sekä itseille että lapsille elää normaalin kaltaista perhe-elämää useampia päiviä peräkkäin.

Vaikutukset jäljellä olevaan vankeusaikaan

Tavoitetuista henkilöistä käytännössä kaikilla vankeusaika oli lähellä loppumistaan. Vaikutuksista jäljellä olevaan aikaan vankeudessa ei tehty oikeastaan mitään oletuksia. Lausuntoja tiedetään kirjoitetun, mutta niiden merkityksestä ei oikeastaan arvailtu suuntaan tai toiseen. Vankilasta tulleille leirin hoitaminen nuhteetta alusta loppuun merkinnee jotain seuraamusjärjestelmän sisällä, mutta tätä asiaa emme juuri käsitelleet.

Leirin sanottiin kyllä helpottaneen odotusta, joka kohdistui tuomion loppumiseen. Tämäkin koskee erityisesti kouluikäisiä lapsia, joille asiat konkretisoituivat leirillä. Leiriä arvioitiin ennemmin omilla ansioillaan, kuin suhteessa siihen, mitä jäljellä oleva vankeusaika on.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Haastatteluiden kuvaus leireistä on varsin yhdenmukainen. Leirit ovat onnistuneet hyvin tai erittäin hyvin ja kokemus on ollut positiivinen tai erittäin positiivinen. Haastattelut viittaavat siihen, että KRITS on onnistunut luomaan sellaiset rutiinit ja mallit, joiden perusteella leirit saadaan toimimaan. Tärkeämpää kuin mallit ovat varmasti leirin ohjaajat, joiden persoonalla on suuri merkitys. Oma osansa on aivan varmasti sillä, millaiset perheet mukaan pääsevät. Leiriin toimintamuotona liittyy sellaista dynamiikkaa, että ainakin joillekin se on antoisampaa kuin mitä olisivat rinnakkaiset tai peräkkäiset tapaamiset, istunnot tai terapiat yksin, pariskuntina tai perheinä. Näillä kahdella leirillä vaikuttaa olleen niin, että on onnistuttu sekä leiriläisten valinnassa että leirin toteuttamisessa.

Miten rikosseuraamusjärjestelmä toimii oikeudellisesti ja kohtuullisesti on oma kysymyksensä. Leiriläisten kertoman perusteella leireistä on paljon iloa ja hyötyä omalle. Ja olisi vaikea nähdä miten ne ainakaan haittaisivat vankien tuomionjälkeistä rikoksetonta elämää.

Haastatteluiden perusteella on mahdotonta arvioida, miten suuri on se joukko, joka leireistä hyötyisi. Mutta vaikuttaa vahvasti siltä, että sellainen joukko on olemassa. Vähintään voi valistuneesti arvata, että KRITSillä on kokemuksen tuomaa taitoa toiminnan järjestämisessä.